

כשהטבעי נדמה כמלאכותי

בנובלה החדשה שלו מציג עמוס עוז שאלות מעניינות על ספרות וסופרים, אך מתחמק מלספק להן תשובות מקוריות

אריק גלסנר

עמוס עוז, חרוזי החיים והמוות, כתר, 102 עמ'

הספר החדש של עמוס עוז פותח בקפיצת ראש ללב העניינים, בפתיחה מושכת: "ואלה הן השאלות העיקריות: למה אתה כותב. למה אתה כותב דווקא בצורה כזאת. האם אתה מעוניין להשפיע על הקוראים שלך, ואם כן – באיזה כיוון אתה מנסה להשפיע עליהם. איזה תפקיד ממלאים סיפוריך. האם אתה מוחק ומתקן כל הזמן או כותב ישר מההשראה שלך. איך זה להיות סופר מפורסם ומה זה עושה למשפחה שלך. למה אתה מתאר כמעט רק את הצדדים השליליים. מה דעתך על סופרים אחרים, מי השפיע עליך ואת מי אתה לא סובל" (עמ' 5).

וורם השאלות החודרניות, שבעצם, בהיעדר סימני שאלה, מוצגות יפה כהטחות, מתמשך עוד עמוד שלם ושליש העמוד. והקורא, ממש תוך כדי שהוא מודה מיד עם הסופר המותקף כך בשאלות פולשניות, מחכך את ידיו בדריפרצופיות מובהקת ומצפה שהסופר יענה כבר במטותא על השאלות הפרובינציאליות, החטטניות והמרתקות הללו. אמנם, כמובן, הרמות המכונה "המחבר" בנובלה "חרוזי החיים והמוות" אינה הסופר גופו, כלומר איננה עמוס עוז, יליד 1939, מירושלים, מחולדה, מערד, חתן פרס ישראל. אנחנו לא ילדים, אנחנו יודעים את זה. אנחנו יודעים שהסופר אינו חשוב, רק הטקסט. וחוזך מזה, הרי כתוב בספר במפורש ש"המחבר" הוא רואה חשבון במקצועו וגרוש

פעמיים, ואילו בעל "מיכאל שלי" ו"סיפור על אהבה וחושך" איננו כזה. אבל אי אפשר להכחיש שחלק מהעניין המתלווה לקריאה בנובלה הוא חוץ-ספרותי ומציצני, ושהסופר יודע זאת ומשחק בזאת. והנובלה עצמה, המתרחשת כולה כלילה תלאביני בתחילת שנות השמונים ומלווה את "המחבר" בדרכו לערב שאלות ותשובות על יצירתו ובקורותיו אחרי הערב הזה, בהחלט מבטיחה בתחילתה תשובות לשאלות האלה, שאולי ילמדו אותנו גם משהו על הסופר עצמו, ומציבה בכך רף ציפיות גבוה. אלא שכאן טמונה אכזבה לקורא, מפני שעוז מתחמק ממתן תשובות מספקות, ועושה זאת בדרכים לולייניות, משומשות או מצועצעות. ראשית, הוא אומר ש"המחבר" עצמו אינו יודע את

עיצוב: סטודיו שוקי זרובני

התשובות: "האמת היא שאין לו אפילו קצה של תשובה על השאלות העיקריות... ברירות, רוחניות ותוגה יצטיירו על פני המחבר והוא יוסיף שקר על שקר. לשאלות הקהל, מדוע אתה כותב וכולי, ישיב תשובות שכבר השתמש בהן לא פעם, מהן תשובות מחוכמות, מהן תשובות מבדחות ומתחמקות" (עמ' 28-30). תשובה משומשת נוספת מתארת את הכתיבה כדרך לגעת בחיים בלי לגעת בהם.

אולם התשובה המקיפה יותר לשאלה מנין נחל הסופר את סיפוריו ניתנת לאורך כל הנובלה בעקיפין ובמפורד. "המחבר" מביט בבית הקפה

במלצרית, מביט במשורר צעיר ומיוסר שיושב בקהל, מביט במנחה הערב העסקני והמיועז וכן הלאה, וטווה את עלילות חייהם כפי שהוא רואה אותן בדמיונו. למשל: "בעודו ממתין לחביתה, מצייר לו המחבר את אהבתה הראשונה של המלצרית הזאת (הוא מחליט ששמה יהיה ריקי)" (עמ' 7). טוויית עלילות החיים של כעשר דמויות לאורך הנובלה, ובכמחצית מאורכה, משמשת לסופר תשובה עקיפה לשאלות הפתיחה. מלאכת הסיפור היא פעולה טבעית, הוא כמו עונה, שצומחת כמעט באופן לא רצוני במוחו ובנפשו של הסופר. התשובה הזאת אינה מורגשת כלא-נכונה, אלא כמתפנקת וראוותנית, וסיפורי החיים שעוז רוקם לדמויות הם חיוורים, אנכרוניסטיים (אורנג'דה, לנצ'יה וכו') וגובלים בסטריאוטיפיות. ואף על פי כן, "חרוזי החיים והמוות" היא בהחלט נובלה בעלת ערך. מה שמעניק לה את ערכה הוא הציור שעליו נתלים סיפורי החיים של דמויות המשנה, כלומר קורותיו של "המחבר" עצמו כלילה המתואר, ובעיקר תיאור המפגש המהוסס והמשגל הכושל בינו לבין אישה מסוגפת ומכוישת שהשתתפה בערב ההקראה. המפגש מתחיל בריקוד חיוור שלומיאלי בחדר מדרגות ישראלי אופייני, ומגיע לשיאו בתיאור משגל, משגל עלוב במונחים פורנוגרפיים אבל עז במונחים ספרותיים, שקולע לאיזו ליבה של מיניות ישראלית נבוכה ומכמירת לב.

arikglasner@hotmail.com